

competence are the following: knowledge of the rules of communication, decision rules of communication, compliance communication are considered there. The article contains the main aspects that influence the specificity of communicative competence. The first aspect is the incorporation of social and psychological characteristics of inmates of social coexistence. The second aspect is the incorporation of different age composition of pupils' institution. The third aspect – is taking into account the nature of relationships inhabitants' institutions. The fourth aspect – is a permanent change in contingent consideration micro residents of social coexistence.

Key words: social hostel, competence, communication, communicative competence.

УДК 378.14:373.2

КРЕАТИВНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР

Єнгалічева Ірина Віталіївна

м. Черкаси

У статті досліджено особливості формування креативного розвитку дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор. Відповідно до цього з'ясовано сутність поняття «креативність»; розкрито ознаки креативності у дітей дошкільного віку; виокремлено види театралізованих ігор (режисерські ігри та ігри драматизації); визначено умови розвитку спеціальних театралізованих ігрових умінь (створення сприятливого середовища, дотримання етапів ігрової діяльності, залучення дітей до театральної культури, забезпечення взаємозв'язку театралізованої гри з іншими видами діяльності) та з'ясовано їх роль у розвитку креативних якостей дошкільників.

Ключові слова: креативність, театралізовані ігри, режисерські ігри, ігри драматизації, театралізовані уміння.

Постановка проблеми. Орієнтованість сучасних концепцій дошкільної освіти на гуманізацію передбачає необхідність задоволення потреб дитини у всебічному розвитку, формуванні творчих можливостей і здібностей дитини, які визначаються як креативність.

Відомо, що у дошкільному віці закладаються основи здоров'я, гармонійного розумового, морального і фізичного розвитку дитини, формується особистість людини. Враховуючи, що дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей, необхідно заохочувати допитливість дитини, залучаючи їх в різні види діяльності, сприяти розширенню дитячого досвіду і накопиченню знань, що є необхідною передумовою для творчої діяльності, тобто креативності.

Спостереження за роботою вихователів, аналіз календарних планів показали, що педагоги не в повній мірі готові до творчої діяльності. Програми, пов'язані з розвитком творчих здібностей, вихователями використовуються окремо від програм формування інтелектуального розвитку та літературної освіти дошкільнят. Це підтверджує те, що сучасні освітні технології вимагають вироблення нових знань, практичних навичок, методичного забезпечення. Тому, сьогодні однією з достатньо гострих проблем є відбір сучасних засобів освітнього процесу з метою забезпечення креативного розвитку у дітей дошкільного віку. Для того, щоб дитина проявила творчість, необхідно збагатити її життєвий досвід яскравими художніми враженнями, дати необхідні знання та вміння. Розширенню досвіду дитини сприяють театралізовані ігри.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження креативності зробили Д. Богоявленська, А. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, Б. Теплов, М. Холодна, В. Шадриков, О. Яковлева та ін. Питання театралізованої діяльності дітей порушувалися у працях Л. Артемової, Л. Виготського, Д. Ельконіна, Л. Мілановича, С. Новосолової, Н. Сорокіної та ін. Рекомендації щодо прийомів педагогічного керівництва театралізованими

іграми міститься в роботах Р. Жуковської, Н. Карпинської, Л. Фурміна та ін.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті – розкрити особливості використання театралізованих ігор у формуванні та розвитку креативних якостей особистості дошкільника. Відповідно до мети дослідження сформувано завдання: з'ясувати сутність поняття «креативність» й розкрити ознаки креативності у дітей дошкільного віку; виокремити види театралізованих ігор; визначити умови розвитку спеціальних театралізованих ігрових умінь та з'ясувати їх роль у розвитку креативних якостей дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Креативність є однією з базисних характеристик особистості дитини дошкільного віку. Їй притаманні активна позиція, готовність до спонтанних рішень, цікавість, здатність до мовного коментування процесу, ситуації, результату своєї діяльності, стійка мотивація досягнень, розвинена увага [12].

У дослідженнях учених креативність визначається як загальна творча здібність, процес перетворення знань. При цьому Л. Виготський, В. Давидов, Я. Пономарьов стверджують, що креативність пов'язана з розвитком уявлення, фантазії, породженням гіпотез. На думку Дж. Гілфорда, креативність – творчі здібності, які можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні і характеризувати як особистість у цілому, так і продукт діяльності цієї особистості [4, с. 442]. О. Кононко вважає, що «першочерговими компонентами творчого процесу є прояви дошкільником оригінального, інтуїтивного, непередбачуваного, мимовільного, імпульсивного, неусвідомлюваного; другорядними – прояви логічного, рефлексивного, довільного, вмотивованого, усвідомленого. Єдність закладеної природою та прижиттєво набутого дитиною – база для розвитку та збагачення її творчого потенціалу» [7, с. 3].

Отже, креативність – це творчі здібності індивіда, здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Аналіз наукових джерел та власного спостереження дозволив виділити ознаки, що свідчать про сформованість креативності в дошкільному віці, як-от: чутливість до проблем, готовність їх розв'язувати власними силами; відкритість до нових ідей, інтерес до невідомого; уміння підійти до проблем з різних точок зору; здатність розв'язувати нові завдання, досягати незвичних результатів; здатність до постановки власних цілей; використання різних форм доказів; розвинена увага; уміння дивуватися; здатність прогнозувати, передбачати, робити припущення. Наявність у діяльності дошкільника більшості з означених якостей засвідчує, що розвиток особистості відбувається повноцінно [8].

Доведено, що у процесі формування й розвитку у дошкільників уваги, пам'яті, мови, мислення відбувається розквіт творчої уяви і творчих здібностей. Закріпити ці здібності можна під час проведення театралізованих ігор.

Театралізовані ігри це різновид творчих ігор, що передбачають розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виражальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів [6]. У трактуванні І.Вечканової, театралізована гра – це дії в заданій художнім твором або задалегідь обумовленій сюжетом реальності, тобто вона може носити репродуктивний характер [3, с.84]. На її думку, характерними особливостями театралізованої гри є літературна чи фольклорна основа змісту і наявність глядачів.

У дослідженнях А.Леонтьєва, Н.Ветлугіної, Л.Фурміної театралізовані ігри являють собою вид діяльності, пов'язаний з літературним і художнім творчістю, в якій відбувається перенесення акценту з процесу гри на її результат. Це різновид художньої діяльності, що складається з трьох етапів: сприйняття, виконання та творчості [13].

Відомо, що дитина у дошкільному віці здатна створювати творчий образ, що відрізняється оригінальністю, варіативністю, гнучкістю і рухливістю. Для кращого розуміння змісту й ролі театралізованих ігор у розвитку креативних якостей дошкільників виокремимо види театралізованих ігор. Відтак, театралізовані ігри поділяють на дві основні групи – режисерські ігри та ігри драматизації. До режисерських ігор відносять настільний театр іграшок, настільний театр картин, стенд-книга, тіньовий театр, театр на фланелеграфі. Основним призначення цієї групи ігор є те, що сама дитина не є дійовою особою, а лише створює сцени, веде роль іграшкового персоналу (об'ємного або площинного), зображує його інтонацією, мімікою. При цьому пантоміма дитини обмежена, оскільки дитина діє нерухомою або малорухомою фігурою, іграшкою [10]. Серед ігор драматизацій найбільш поширеними є ігри з пальчиками та ігри з ляльками бі-ба-бо. Особливістю цих ігор є те, що дитина сама бере активну участь у виконанні ролі, використовуючи свої засоби виразності – інтонацію, міміку, пантоміму [1].

Для молодших дошкільників найдоступнішим видом театралізованої гри є настільний театр іграшок. Гра з лялькою надає дітям можливість повного розкриття індивідуальних особливостей. У грі – слова дитини повинні похвалити ляльок і дати їм настрій, характер. Граючи з ляльками, дитина відкриває свої потаємні почуття не тільки словесно, а й виразом обличчя, жестикуляцією. За допомогою настільного театру іграшок відзначається первинне освоєння режисерської театралізованої гри. Управління настільними ляльками не представляє складності для дітей. Дитина бере іграшку і веде «актрису» по столу відповідно до сюжету інсценування. При цьому важливо звертати увагу на те, щоб мова дитини збігалася з рухами ляльки.

Зазначимо, що театралізовані ігри є іграми-уявленнями, які мають фіксований зміст у вигляді літературного твору, розігрується дітьми в особах. Герої літературних творів стають дійовими особами, а їхні пригоди, події життя, змінені дитячою фантазією – сюжетом гри [2, с.18]. Приймаючи участь у театралізованих іграх, дитина ніби входить в образ, перевтілюється в нього, живе його життям. Це сприяє ознайомленню дошкільників з навколишнім світом через різноманітні образи, фарби, звуки, а вміло поставлені питання спонукають дітей думати, аналізувати, робити висновки і узагальнення.

Діяльність дорослих повинна бути спрямована на стимулювання інтересу до творчості та імпровізації. Формування інтересу до театралізованих ігор складається в процесі перегляду лялькових спектаклів, які показує дорослий, стимулюючи бажання дитини включитися в спектакль, доповнюючи окремі фрази в діалогах героїв, стійкі обороти зачину і кінцівки казки. Увага дітей фіксується на тому, що наприкінці ляльки кланяються, просять подякувати їм, поплескати в долоні [11, с.62].

Враховуючи вище викладене констатуємо, що театралізована гра володіє багатим потенціалом для розвитку творчих здібностей молодших дошкільнят. Педагогічна цін-

ність театралізованих ігор дітей дошкільного віку зумовлена: формуванням у дітей почуття партнерства; розвитком чуйності і уваги до дій людей в реальному житті, вміння бачити і розуміти їхні почуття, прагнення і бажання; формуванням розумового розвитку дітей (пізнавального інтересу й любові до літератури, рідного слова); розвитком фантазії, уяви, творчого мислення; фізичного розвитку дітей; ранньому виявленню індивідуальних особливостей дітей, їх здібностей [5].

Для того, щоб театралізована гра сприяла формуванню й розвитку креативних якостей дошкільників необхідно поступово включати дітей у процес гри. Розглянемо вимоги до організації театралізованої гри та зупинимось на етапах включення дошкільників у процес гри. Відтак, у дітей молодшого дошкільного віку формується первинне освоєння театралізованої гри у формі настільного театру іграшок, настільного площинного театру, пальчикового театру. Процес освоєння включає міні-постановки за текстами народних та авторських віршів, казок («Цей пальчик-дідуся ...», «Тілібом») тощо.

Потрібно розуміти, що приступати відразу до постановки лялькових спектаклів з включенням дітей не є дієвим, адже вистава не буде вдалим до тих пір, поки дитина не навчиться грати в ньому. На початку включення дітей в ігрову діяльність вихователю краще самотійно показати спектакль, залучаючи дітей до промовляння його окремих фрагментів. У повторних іграх активність дошкільників збільшується в міру того, як вони опановують змістом тексту. Читаючи віршовані тексти, необхідно підключати по можливості дітей до гри, щоб вони брали активну участь у діалозі, підігравали основній сюжетній лінії, імітували рухи, голоси, інтонації персонажів гри.

На наступному етапі, відразу ж після закінчення читання тексту, слід проводити невеликі вправи з дітьми. Для вправ слід використовувати висловлювання, з якими виступали персонажі. Наприклад, після прочитання казки «Рукавичка» запропонувати дітям попроситися в рукавичку, як мишка і як вовк. Продовжуючи роботу, можна запропонувати дитині пограти в ігри-імітації, наприклад: показати, як стрибає зайчик, як ходить півник тощо. Далі можна запропонувати дітям відпрацювати основні емоції: показати, як веселі матрюшки заплескали в долоні і почали танцювати (радість); зайчик побачив лисицю, злякався і стрибнув за дерево (переляк). Після такої ретельної підготовки, відпрацювавши необхідні уміння, можна приступати до спільних театралізованих ігор [2, с.34].

Для розвитку творчості у дітей слід ретельно підходити до вибору ігор. Тематика театралізованих ігор повинна бути змістовною і різноманітною; забезпечувати кожній дитині максимальний прояв творчих сил і можливостей; формувати стійкий інтерес до театрального мистецтва, його основних компонентів і видами; розвивати естетичне сприйняття, почуття, пластику рухів, виразність мови, фантазію, образне мислення, художньо-творчі здібності; формувати активність, самостійність, ініціативність, здатність до спільних дій; спонукати до співпраці дітей з дорослими і між собою на всіх етапах гри [9].

Готовність дошкільника до участі у театралізованій грі визначається системою знань і умінь, що забезпечують можливість спільної діяльності щодо створення спектаклю і комфортність дитини на всіх її етапах. На думку С.Козлової й Т.Куликової, ця система включає: знання про мистецтво театру і емоційно-позитивне ставлення до нього; вміння, які дозволяють дошкільнику створити образ у відповідності зі сценічними завданнями; вміння будувати сценічний образ дійових осіб; практичні вміння щодо здійснення власної сценічної діяльності, педагогічний супровід будувати з урахуванням поступового наростання самостійності і творчості дитини; реалізації дітьми ігрових задумів [6, с.306].

Отже, у театралізованій грі діти знайомляться з почуттями, настроями героїв, освоюють способи емоційного

вираження, самореалізуються, самовиражаються, знайомляться з навколишнім світом через образи, фарби, звуки, які сприяють розвитку психічних процесів, якостей і властивостей особистості – уяви, самостійності, ініціативності, емоційної чуйності [1]. У театралізованих іграх розвиваються різні види дитячої творчості: художньо-мовне, музично-ігрове, танцювальне, сценічне, співоче. Театралізовані ігри дозволяють підвищити ефективність навчання і виховання, саме під час гри діти почувають себе легко і вільно, що є живильним середовищем для розвитку у них творчих здібностей.

Формування креативних якостей у дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор можливе за умови розвитку спеціальних театралізованих ігрових умінь, як-от:

- 1) вміння бути доброзичливим глядачем, додивитися і дослухати до кінця, поплескати в долоні;
- 2) вміння використовувати деякі засоби виразності (міміка, жести, рухи, сила і тембр голосу, темп мови) для передачі образу героя, його емоцій і переживань, правильно тримати і «вести» ляльку або фігурку героя в режисерській театралізованій грі;
- 3) вміння взаємодіяти з іншими учасниками гри; грати дружно, не сваритися, виконувати привабливі ролі по черзі і т.д. [8].

Враховуючи цінність театралізованої ігрової діяльності для формування креативності дітей дошкільного віку вихователь повинен:

- створювати умови для розвитку творчої активності ді-

тей у театралізованій грі (заохочує виконавську творчість, розвивати здатність вільно і розкуто триматися при виступі, спонукати до імпровізації засобами міміки, виразних рухів і інтонації і т.д.);

- залучати дітей до театральної культури (знайомити з пристроєм театру, театральними жанрами, з різними видами лялькових театром);
- забезпечити взаємозв'язок театралізованої гри з іншими видами діяльності в єдиному педагогічному процесі.

Висновки. Отже, успішне формування креативних якостей особистості в процесі використання театралізованих ігор можливо лише при створенні певних умов (створення сприятливого середовища, дотримання етапів ігрової діяльності, залучення дітей до театральної культури, забезпечення взаємозв'язку театралізованої гри з іншими видами діяльності). Використання театралізованих ігор сприяє формуванню креативних якостей особистості: дає можливість зрозуміти себе, навколишній світ, розвивати навички взаємодії з іншими людьми, вдосконалюватися емоційно, інтелектуально, духовно і фізично; розвиває відчуття, почуття, емоції, мислення, уяву, фантазію, увагу, пам'ять, волю, вміння та навички. Як засіб креативного розвитку театралізована гра дає змогу дітям розв'язувати проблемні ситуації як опосередковано, від імені певного персонажа, так і проявляючи творчість під час створення та розв'язання ситуацій, змінюючи події у виставі. Перспективу дослідження вбачаємо в дослідженні предметно-ігрового середовища ДНЗ для творчого розвитку дошкільників.

Література та джерела

1. Акулова О. Театралізовані ігри / О.Акулова // Дошкільне виховання. – 2005. – № 4.
2. Артемова Л.В. Театралізовані ігри дошкільників / Л. В. Артемова. – М., 1990. – 67 с.
3. Вечканова І.Г. Театралізовані ігри в абілітації дошкільнят з інтелектуальною недостатністю / І. Г. Вечканова. – СПб. : КАРО, 2006. – 164 с.
4. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта / Дж.Гилфорд // Психология мышления. – М. Прогресс, 1969. – С.433-456
5. Доронова Т.Н. Развитие детей від 4 до 7 років в театралізованій діяльності / Т.Н.Доронова // Дитина в дитячому садку. – 2001. – № 2.
6. Козлова С.А. Дошкільна педагогіка / С.А.Козлова, Т.А.Куликова. – М.: Академия, 2000. – 434 с.
7. Кононко О. Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі» / Олена Леонідівна Кононко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 7. – С.3-7
8. Креативний розвиток дітей дошкільного віку [Електронний режим]. – Режим доступу: <<http://www.ukreferat.com/index.php>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
9. Педагогічні умови та особливості театралізованих ігор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ukrefs.com.ua/page,4,100953-Pedagogicheskie-usloviya-i-osobennosti-teatralizovannyh-igr.html>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
10. Платонова Н.Г. Развитие творческих способностей детей средствами театрализованной деятельности [Електронний режим]. – Режим доступу: <<http://festival.1september.ru/articles>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
11. Сорокина Н. «Кукольный театр в детском саду» / Н.Сорокина // Дошкольное воспитание. – 1997. – № 6. – С.61-63.
12. Формирование креативных качеств личности в процес се театрално-ігрової діяльності дітей дошкільного віку [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://mirdoshkolyat.ru/mir_doshkolyat>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
13. Фурміна Л.С. Возможности творчих проявів старших дошкільників в театралізованих іграх / Л.С.Фурміна // Художня творчість і дитина / Под ред. Н.А.Ветлуговой. – М., 1972. – 106 с.

В статті досліджені особливості формування креативного розвитку дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор. В відповідності з цим встановлено сутність поняття «креативність»; раскрыты признаки креативности у детей дошкольного возраста; выделены виды театралізованих ігор (режисерські ігри та ігри драматизації); определены условия развития специальных театралізованих ігрових умінь (создание благоприятной среды, соблюдение этапов игровой деятельности, привлечение детей к театрално-ігровій культурі, обеспечение взаимосвязи театралізованої ігри з іншими видами діяльності) и выяснена их роль в развитии креативных качеств дошкольников.

Ключевые слова: креативність, театралізовані ігри, режисерські ігри, ігри драматизації, театралізовані умення.

The article explores the features of formation of creative development of preschool children by means of theatrical games. The essence of «creativity» concept has been revealed, as well as the signs of creativity in preschool children (sensitivity to problems, willingness to solve them on their own, openness to new ideas, interest in the unknown, the ability to approach problems from different perspectives; ability to solve new problems, to achieve unusual results, the ability to setting their own goals, the use of various forms of evidence, developed imagination, the ability to marvel at the ability to predict, anticipate, speculate). The author has determined types of theatrical games (director's games and dramatization) The conditions of theatrical special gaming skills have been defined (enabling environment, compliance phases of play, involving children in theatrical culture, providing interconnection theatrical play with other activities) and found their role in the development of creative skills of preschool children (opportunity to understand themselves, the world, develop skills of interaction with others, improve emotionally, intellectually, spiritually and physically; develop feeling, feelings, emotions, thinking, imagination, imagination, attention, memory, will, skills).

Key words: creativity, theater games, directing games, dramatization and theater skills.